

Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation vid Polismyndigheten (region Syd)

1. SAMMANFATTNING

Granskningen aktualiserar frågan om gränsdragningen mellan underrättelseverksamhet och brottsutredande verksamhet. Det har inte kunnat utläsas av handlingarna i ärendet att rättsliga förutsättningar för beslut om användning av hemligt tvångsmedel har förelegat. Trots att de tveksamheter och brister som förekommit i Polismyndighetens handläggning föranleder kritik finner nämnden, vid en sammantagen bedömning, inte skäl att vidta ytterligare åtgärder. Nämnden har då särskilt beaktat att beslutsordningen i inhämtningslagen har ändrats.

2. BAKGRUND

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) har granskat omständigheterna kring ett beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation som fattades av Polismyndigheten (region Syd) den 9 augusti 2019. Beslutet fattades med tillämpning av lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen).

I beslutet anges att inhämtningen avser brottslig verksamhet innefattande grov allmänfarlig ödeläggelse. Inhämtningen avser uppgifter om meddelanden till och från ett telefonnummer och uppgifter om i vilket geografiskt område telefonnumret har funnits.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen får fattas i de brottsbekämpande myndigheternas, däribland Polismyndighetens, underrättelseverksamhet. Underrättelseverksamhet är i huvudsak inriktad på att avslöja om en viss, inte närmare specificerad brottslighet, har ägt rum, pågår eller kan antas komma att begås. Syftet är att förhindra

eller upptäcka brottslig verksamhet.¹ Uppgifter enligt inhämtningslagen kan därmed inte hämtas in för att utreda ett begånget brott.

När det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts ska som huvudregel en förundersökning inledas. Samma typ av uppgifter om elektronisk kommunikation kan då hämtas in för att utreda ett brott med stöd av 27 kap. 19 och 20 §§ rättegångsbalken (RB). Det krävs inte att det finns en skäligen misstänkt för brottet.

4. UTREDNINGEN

Nämnden har tagit del av handlingarna i inhämtningsärendet. Av beslutsunderlaget framgår att en namngiven person kunde vara inblandad i en sprängning mot stadshuset i en viss stad. Vidare framgår att syftet med inhämtningen var att kartlägga personens rörelsemönster och kontaktytor och att materialet skulle ligga till grund för beslut om eventuella operativa insatser eller inledande av förundersökning. Informationen grundades på två underrättelseuppslag som var för sig innehåller uppgifter om att den namngivna personen låg bakom sprängningen. I ett av uppslagen finns också uppgifter om personens motiv och detaljer om dennes inköp av sprängmedel. I inhämtningsärendet finns en tjänsteanteckning som upprättats i tiden efter att nämnden inlett sin granskning. Av tjänsteanteckningen framgår att ett sprängattentat även utförts mot en annan byggnad med koppling till den centrala stadsledningen några dagar efter den första sprängningen, varför syftet med inhämtningen var att förhindra ytterligare systemhotande brott mot staden.

Polismyndigheten har av nämnden anmodats att förklara varför beslutsunderlaget innehåller så begränsade uppgifter om grunden för inhämtningen och varför de omständigheter som anges i tjänsteanteckningen inte har dokumenterats i beslutsunderlaget. Vidare har nämnden ställt frågor bl.a. om förundersökning har inletts och vilka rättsliga överväganden som föregick beslutet om inhämtning *i underrättelseverksamhet*.

Av Polismyndighetens remissvar framgår, såvitt nu är av intresse, sammanfattningsvis följande.

Det hade varit önskvärt att ett mer utförligt resonemang förts vari det gjorts tydligare att syftet var att utifrån föreliggande underrättelseinformation förebygga, förhindra och upptäcka ytterligare systemhotande brottslighet riktad mot staden. Polismyndigheten anser dock inte att det i beslutsunderlaget nödvändigtvis måste anges så utförliga uppgifter om hänvisningar finns till separata dokument s.k. underliggande material. Förundersökning avseende sprängningen mot stadshuset inleddes den 7 augusti 2019. För att förhindra ytterligare våldsdåd fattades ett för polisregionen övergripande beslut som anger mål och inriktning för en insats. De inhämtade

¹ Prop. 2011/12:55 s. 82 f.

uppgifterna förväntades få stor betydelse i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka allvarlig brottslig verksamhet genom att verifiera rörelsemönster och kontaktytor och på så vis kartlägga förhållanden och motivation. Någon ytterligare dokumentation finns inte utan omständigheterna som legat till grund för beslutet är de som framgår av underrättelseuppslagen.

Mot bakgrund av dessa uppgifter anmodades Polismyndigheten redogöra för om beslutet om inhämtning föregåtts av rättsliga överväganden med förundersökningsledaren i den aktuella förundersökningen. Polismyndigheten anmodades också att utveckla varför uppgifter om elektronisk kommunikation inte hämtats in med stöd av 27 kap. 19 och 20 §§ RB samt besvara frågan om personen, vars telefonnummer åtgärden riktades mot, bedömts som skäligen misstänkt i förundersökningen och i sådant fall vid vilken tidpunkt.

Polismyndigheten har med anledning av nämndens frågor anfört bl.a. följande.

De båda underrättelseuppslagen kom från källor som oftast är tillförlitliga men själva uppgifterna var helt obekräftade. Inkommen och bearbetad underrättelseinformation föredrogs den 13 augusti 2019 för polisiär förundersökningsledare. Denne bedömde att den aktuella personen inte kunde anses som skäligen misstänkt för brottet. Det beslutades att underrättelseenheten skulle fortsätta att inhämta och bearbeta underrättelser avseende personen. En vecka senare avslutades underrättelseärendet efter att ytterligare underrättelseinformation redovisats för förundersökningsledaren. Personen fördes senare upp som skäligen misstänkt för sprängningen genom beslut av åklagare.

5. NÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningen aktualiserar frågan om gränsdragningen mellan underrättelseverksamhet och brottsutredande verksamhet. Gränsen mellan dessa olika verksamheter är inte helt tydlig och det kan därför vara svårt att bedöma vilket regelverk som ska tillämpas i en given situation. Mot bakgrund av det är det särskilt viktigt att förutsättningarna och grunden för ett beslut om inhämtning tydligt framgår av handlingarna i ett ärende. På så vis kan nämnden kontrollera att korrekt regelverk har tillämpats och att rättsliga förutsättningar för ett beslut om hemligt tvångsmedel föreligger.

Av utredningen i ärendet framgår att det vid tidpunkten för inhämtningsbeslutet pågick en förundersökning med anledning av sprängningen mot stadshuset. Polismyndigheten har i en tjänsteanteckning och i remissvar uppgett att de inhämtade uppgifterna förväntades få stor betydelse i underrättelsearbetet. Dessa omständigheter och varför det förhåller sig så går emellertid inte att utläsa av beslutsunderlaget i inhämtningsärendet. Enligt nämndens mening förefaller syftet med tvångsåtgärden vid en granskning i efterhand i huvudsak ha varit att utreda personens inblandning i brottet. Mot denna bakgrund finns det enligt nämnden anledning att starkt ifrågasätta om rättsliga förutsättningar för beslutet föreligger.

Nämnden har försökt få klarhet i varför Polismyndigheten inte har hämtat in uppgifterna om elektronisk kommunikation inom ramen för den pågående förundersökningen. Av utredningen framgår att Polismyndigheten valt att inte tillämpa detta regelverk eftersom, som det får förstås, personen inte kunde anses som skäligen misstänkt för brottet. Enligt nämnden tyder detta på en okunskap om den rättsliga regleringen, vilket är allvarligt. Även om det sedan den 1 oktober 2019 är åklagare som fattar beslut enligt inhämtningslagen ankommer det på Polismyndigheten att säkerställa att de befattningshavare som hanterar inhämtningsärenden har den kompetens och utbildning som krävs.

Trots att de tveksamheter och brister som granskningen visat på föranleder kritik finner nämnden, vid en sammantagen bedömning, inte skäl att vidta ytterligare åtgärder. Nämnden har då särskilt beaktat att beslutsordningen har ändrats.

6. BESLUT

Med dessa kritiska synpunkter avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Gunnel Lindberg

I avgörandet har deltagit: Gunnel Lindberg (ordförande), Anti Avsan, Charlotta Bjälkebring Carlsson, Matheus Enholm, Eva Flyborg och Christina Linderholm (enhälligt).

Föredragande: Johanna Rådberg

Expedition till:

Polismyndigheten, Rättsavdelningen, enheten för rättslig styrning och stöd (dnr A520.249/2019).